

Магістр 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПЕДАГОГА

Анотація. Розглянуто основні елементи людського капіталу, виявлено їх взаємозалежність. Визначено необхідність розвитку творчого капіталу в розрізі педагогічної діяльності.

Аннотация. Рассмотрено основные элементы человеческого капитала, выявлено их взаимозависимость. Определена необходимость развития творческого капитала в разрезе педагогической деятельности.

Anotation. The basic elements of human capital, found their interdependence was considered. Defined need for the development of creative capital in the context of educational activities was determined.

Ключові слова: людський капітал, фізіологічний капітал, творчий капітал, інтелектуальний капітал, підприємницький капітал, педагогічна творчість, трудовий капітал.

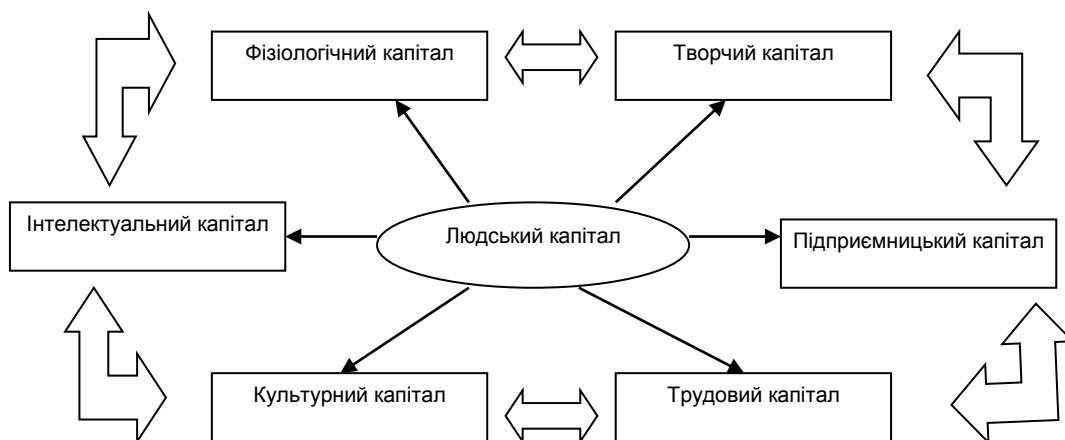
В умовах зовнішнього середовища, що швидко змінюється, і в умовах ринку праці актуальним є питання, яким чином можливо виділитися із загальної маси. Зараз при працевлаштуванні роботодавець бажає бачити не тільки висококваліфікованого фахівця, але і сильну творчу особистість, здатну швидко адаптуватися до нових умов, приймати нестандартні рішення, здатну бачити нові способи рішення виниклих питань, що виникли. Саме тому все більше уваги приділяється особистісним характеристикам працівників, зокрема творчому потенціалу.

На жаль, творчому підходу до виконання професійних завдань до останнього часу не приділялося достатньо уваги. Багато підприємств, незважаючи на сучасні тенденції в управлінні, все ще керуються правилами нормами, прийнятими в Радянському Союзі. А це означає, що і працівникам висувають вимоги з тих часів, у них немає можливості проявити себе як індивідуальність.

Отже, об'єктом дослідження виступає людський капітал. Тоді предмет дослідження – творчість як складова людського капіталу педагога.

Людський капітал – капітал виражений як сукупність інтелектуальних здібностей і практичних навичок, отриманих у процесі практичної діяльності людини. Засновники теорії людського капіталу Г. Беккер і Т. Шульц та їх послідовники трактують людський капітал як набуті знання, навички, а інвестиціями в людський капітал називають затрати на здобуття освіти, кваліфікації, виховання тощо. Відповідно до концепції людського капіталу освіта розглядається як ключовий фактор зростання соціального благополуччя нації і держави. Теорія людського капіталу полягає у тому, що індивідуальні характеристики людини визнаються особливою формою капіталу [1, с. 137].

Людський капітал можна визначити як накопичений людиною запас здібностей, знань, навичок, умінь, які використовуються в тій чи іншій сфері суспільного відтворення, сприяють зростанню продуктивності праці і тим самим впливають на збільшення доходів цієї особи. Формування людського капіталу потребує додаткових інвестицій задля отримання додаткових прибутків у майбутньому. Основними складовими людського капіталу можна визначити: фізіологічний капітал, культурний капітал, підприємницький капітал, трудовий капітал, інтелектуальний капітал та творчий капітал (рисунок).

Рис. Основні елементи людського капіталу та їх взаємозв'язок

Для викладача, як і для будь-якого іншого спеціаліста, перераховані складові людського капіталу рівнозначні, але корегуються залежно від виду діяльності та ситуації. Але педагог – творча людина – до кожного навчально-виховного заходу має ставитися дуже відповідально, знаючи, що не буває двох однакових вихованців, що кожний вихованець – це особистість; він повинен враховувати ці обставини, внести особисте "Я" до цього заходу і здійснити його оригінально, нестандартно, змістовно й цікаво. Недаремно Амонашвілі Ш. О. підкреслює: "Діти страждають від нестачі вчительської творчості". Досить образно, але змістовно говорив про необхідність цієї особистісної властивості Ушинський К. Д.: "...Прагнення до діяльності та прагнення до свободи так тісно пов'язані між собою, що одне без одного існувати не можуть. Діяльність має бути моєю, захоплювати мене, виходити з моєї душі і, відповідно, має бути вільною. Свобода потрібна мені тільки для того, щоб здійснити свою справу. Відберіть у людини свободу, і ви заберете у неї істинну душевну діяльність" [2]. Тому розглянемо таку складову людського капіталу, як творчий капітал в контексті його відображення в професійній діяльності педагога.

Достатньо спірним питанням є визначення необхідності володіння педагогом креативністю та творчим підходом до процесу викладання. Найчастіше відповідь на це питання є досить однозначною. Для педагога головне – добре знати свій предмет та володіти ораторським мистецтвом. Але ця точка зору є досить прагматичною і є результатом стереотипності мислення більшості населення країн пострадянського простору.

Педагог, у першу чергу, – психолог, який повинен вміти знайти спільну мову з будь-яким учнем, і не лише налагодити особистісний контакт, але й донести до нього необхідну інформацію. Для цього він повинен миттєво реагувати на найнестандартнішу ситуацію, прогнозувати наступний крок підопічних та зуміти повернути хід подій у потрібне русло. Тому людині, яка не наділена творчим типом мислення, досить складно володіти ситуацією, особливо коли це стосується підлітків.

Педагогічна творчість – особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для вдосконалення всього педагогічного процесу. Там, де немає творчості в педагогічній діяльності, там немає живої душі, там педагогіка є бездітною. Обміркування методики і змісту майбутнього навчально-виховного заходу, конкретне їх визначення, планування та проведення – справа індивідуальна. Тому – як немає двох однакових педагогів, так і немає двох однакових методик [3, с. 354].

Дослідженням людського капіталу займалося досить багато вітчизняних вчених: В. Близнюк, В. Геєць, А. Гриценко, А. Добринін, С. Дятлов, Г. Задорожний, Р. Капелюшников, М. Критський, В. Марцинкевич, В. Мочерний, В. Тарасевич, О. Циренова, В. Щетинін та інші. Зокрема питанням педагогічної творчості займалися Сисоєва С. О., Ягулов В. В., Азаров Ю. П., Бабанський Ю. К., Зязюн І. А., Кан-Калика В. А., Кичук Н. В., Лузіна Л. М., Нікандрова М. Д., Поташника М. М., Шакурова Р. Х. Л. Рувинський та інші.

Творчість кожного окремо взятого фахівця будь-якої сфери людської діяльності має свої особливості, а тому вона індивідуальна. Поняття "педагогічна творчість" розуміється як діяльність педагога, що спрямована на досягнення максимально можливого пізнавального, виховного і розвивального результату під час викладання. У характеристиці педагога стандартно визначають чотири основні складові його кваліфікації: компетентність, моральність, ініціативність, умілість. Але, враховуючи сучасні тенденції, для вищої конкурентоспроможності необхідно ввести нову складову – креативність та творчий підхід. Причому ці нові складові рівнозначні загальноприйнятим.

Л. Рувинський розглядав творчість як пошук учителем нових розв'язків у постанові нових завдань, застосування нестандартних прийомів діяльності як здатність передбачати, емоційно переживати та розв'язувати завдяки творчій уяві проблемні ситуації шкільного життя.

На думку Н. Кичук, творчість – це найважливіший критерій якісного становлення особистості вчителя сучасної школи, що проявляється, насамперед, у соціальній потребі працювати творчо.

М. Поташник визначає педагогічну творчість, виходячи з актуальних ідей оптимізації навчально-виховного процесу, бо пошук оптимального педагогічного розв'язку в конкретній педагогічній ситуації завжди пов'язаний із творчістю.

Творчого вчителя характеризують такі риси, як постійний пошук оптимальних педагогічних рішень, здатність бачити проблеми, виявляти суперечності, творча фантазія, альтернативність і критичність мислення, високий рівень загальної культури.

О. Савченко, розглядаючи особистість педагога, говорить, що слово "вчитель" включає такі поняття: "викладач", "вихователь", "наставник", людина, яка має незаперечний авторитет у підопічних. Окрім того, учитель – ще і актор, і режисер, і постановник, і технік свого щоденного навчання і спілкування з учнями. Учителю мають бути притаманні такі якості, як організованість, знання нормативних документів, прагнення перетворити свій клас у справжню творчу майстерню. Важливо, щоб учитель умів працювати як з окремою особистістю, так і з дитячою спільнотою [4, с. 148].

Креативність – одна з ознак готовності педагога до творчості, тобто готовність до нових способів, які б могли максимізувати ефективність процесу пізнання, виховання та розвитку.

Розглядаючи творчість як продуктивну людську діяльність, що здатна сприяти появі та розвитку якісно нових матеріальних та духовних цінностей суспільного значення, за С. Сисоєвою, яка наголошує, що особистісні якості найбільш яскраво виявляються у творчості, яка, у свою чергу, забезпечує особистості її сутнісну й цілісну самореалізацію, можемо виділити пріоритетні "базові" творчі якості особистості:

позитивне уявлення про себе, бажання пізнати себе, творча зацікавленість, допитливість, бажання пошуку нової інформації, фактів, мотивація досягнення;

сміливість, готовність до ризику, самостійність, ініціативність, упевненість у своїх силах та здібностях, цілеспрямованість, наполегливість, уміння довести почату справу до кінця, працелюбність, емоційна активність;

проблемне бачення, здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей, здатність до дослідницької діяльності, розвинута уява, фантазія, здатність до виявлення протиріч, здатність до подолання інерції мислення, уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію, здатність до міжособистісного спілкування;

альтернативність мислення, точність мислення, готовність пам'яті, асоціативність пам'яті цілісність синтетичність, свіжість, самостійність сприйняття, пошуково-перетворювальний стиль мислення.

Оскільки сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають від спеціаліста не лише високий рівень професійної підготовки, а все більше акцентується увага на особистісні характеристики, то найбільш актуальним є індивідуалізація. У свою чергу, індивідуалізація на пряму залежить від рівня креативності та схильності до творчості та враженості особистісних якостей, які можуть виділити спеціаліста з-поміж великої маси спеціалістів подібної кваліфікації.

Наук. керівн. Тютлікова В. В.

Література: 1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Вид. Рута, 2006. – 320 с. 2. <http://osvita.ua/school/theory/1936/>. 3. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібн. / Ягупов В. В. – К. : Либідь, 2002. – 560 с. 4. Основи педагогічної творчості : підручник. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с. 5. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу : наукове видання / Гавкалова Н. Л., Маркова Н. С. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 252 с. 6. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2001. – 254 с.